

FUTBOLCHILARNING RAQOBAT SHAROITIDAGI FAOLIYATINI MODELLASHTIRISH

Soliyev Sanjarbek Shuhratjon o'g'li

Oriental universiteti dotsenti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15612511>

Annotatsiya. Maqolada futbolchilarning raqobatbardosh faoliyatini modellashtirish texnik va taktik harakatlarni samaradorligi epcillik, tezlik, kuchlilik, chidamlilik, moslashuvchanlik kabi sifatlar majmuasini rivojlantirishni taqozo etgani xususida so'z yuritilib, futbolchilarga ma'lum bir talabni qo'yishni: jismoniy sifatlardan o'yin samaradorligini oshirish vositasi sifatida foydalana bilish lozimligi tadqiq qilinadi.

Kalit so'zlar: Futbol, musobaqa, chidam, moslashuv, kuchlilik, futbolchi, jismoniy sifatlar, gimnastika, individual yondashuv.

Аннотация. В статье рассматривается вопрос о том, что моделирование соревновательной деятельности футболистов требует развития комплекса таких качеств, как ловкость, быстрота, сила, выносливость, гибкость, а также рассматривается необходимость предъявления к футболистам определенного требования: умения использовать физические качества как средство повышения результативности игры.

Ключевые слова. Футбол, соревнование, выносливость, адаптация, сила, игрок, физические качества, гимнастика, индивидуальный подход.

Abstract. The article discusses the fact that modeling the competitive activity of football players requires the development of a complex of qualities such as agility, speed, strength, endurance, and flexibility, and examines the need to impose a certain requirement on football players: the ability to use physical qualities as a means of increasing the effectiveness of the game.

Key words. Football, competition, endurance, adaptation, strength, football player, physical qualities, gymnastics, individual approach.

O'z tadqiqotida tizimli-strukturaviy yondashuvning umumiy tamoyillariga asoslanib, V.V. Kuznetsov va A.A. Novikov sport mashg'ulotlari jarayonini boshqarishning zaruriy sharti: «nazorat tizimida mavjudligi, ya'ni. murabbiy, ob'ekt modeli (ya'ni sportchi hozirgi holatida) va rejalashtirilgan sport natijasini ko'rsatish uchun erishish kerak bo'lgan holat modeli.

Tadqiqotning maqsadi: futbolchilarning raqobatbardosh faoliyatini modellashtirish Sportchi holatining namunaviy xususiyatlarini ishlab chiqishda modelning uchta darajasi

aniqlandi: raqobatbardosh faoliyatning xususiyatlari, tayyorgarlikning asosiy jihatlari (sport mahorati) va tananing funktsional tizimlarining namoyon bo'lishi va raqobatbardosh faoliyatning namunaviy xususiyatlari (1-daraja) asosiy rol o'ynaydi. Buni tadqiqotlar ham tasdiqlaydi, bunda sportchilarning tayyorgarligini boshqarishda raqobat faoliyatini modellashtirish asosiy vosita sifatida qaraladi, kompleks nazorat uchun esa namunaviy xususiyatlardan foydalaniladi.

Tadqiqotning vazifalari Futbolda raqobatbardosh faoliyatning turli parametrlarining namunaviy tavsiflarini ishlab chiqishga katta hajmdagi ishlar ajratilgan. Futbolchilarning texnik va taktik mahoratining namunaviy ko'rsatkichlari to'liq o'rganilgan bo'lib, bu erda asosiy xarakteristikalar texnik texnikani bajarishning miqdori va samaradorligi (benuqsonligi) edi.

Tadqiqotni tashkil qilish uslublari Bugungi kunga qadar o'yin davomida o'yinchilarning jamoaviy o'zaro ta'sirini o'rganishga urinishlar bo'lgan, bu erda dunyoning etakchi terma jamoalarining ma'lumotnoma va namunaviy xususiyatlari maydonning turli zonalarida uzatmalar soni bilan aniqlangan.

Adabiyotlar tahlili – jismoniy tayyorgarlik va metodika sohasida mavjud bo'lgan ilmiy adabiyotlar o'rganiladi.

Eksperimental metod – bir nechta futbolchilar guruhini olib, ularga turli metodikalarni tatbiq qilish orqali samaradorlikni tahlil qilish.

Tahliliy metod – olingan ma'lumotlarni tahlil qilish va metodlarni samaradorligini aniqlash.

So'rov va intervyular – sportchilar va murabbiylar bilan intervyu o'tkazilib, amaliyotda foydalanilayotgan metodlar haqida ma'lumotlar yig'iladi.

Tadqiqot natijalari va muhokamasi

Tadqiqot davomida futbolchilarda raqobatbardosh faoliyatini modellashtirish jismoniy sifatlarini rivojlantirish uchun qo'llanilgan turli metodikalar va ularning samaradorligi chuqur tahlil qilindi. Bular orasida interval treninglar, kuchaytirish mashqlari, kompleks metodlar va moslashuvchanlikni rivojlantirishga qaratilgan metodikalar alohida ahamiyat kasb etdi.

Interval trening metodikasi

Interval treningi – qisqa tanaffuslar bilan yuqori intensivlikdagi yugurish mashqlarini bajarish usuli. Ushbu va boshqa tadqiqotlar, u yoki bu tarzda raqobatbardosh faoliyatning namunaviy xususiyatlarini ishlab chiqish masalalarini hal qilish, futbolchilar tayyorlash jarayonini boshqarish samaradorligini oshirishga katta hissa qo'shdi.

Lekin shuni unutmasligimiz kerakki, futbol, eng avvalo, ikki raqib jamoa o'rtasidagi murosasiz kurash bo'lib, bu o'yinning keskinlashuvida, yakkakurash turlarining soni va

shiddatligida namoyon bo'ladi. Ko'rinib turibdiki, shuning uchun ham futbol eng shikastli sport turlaridan biri hisoblanadi. Va bizning etakchi murabbiylarimiz V.V. Lobanovskiy va Yu.A. Morozov Argentinada bo'lib o'tgan XI Jahon chempionatini tahlil qilar ekan, futbolchi doimo o'z mahoratini maydonda hech kim to'sqinliksiz namoyish etishiga yo'l qo'ymasligini yodda tutishi kerakligini ta'kidladi. SHu bois argentinalik yigitlarning tanaffus paytida ko'rsatgan "salon jonglyorligi"ning o'yin texnikasiga aloqasi yo'q.

Ko'pgina mahalliy mutaxassislarning ta'kidlashicha, futbolchilar mahoratining o'ziga xos xususiyatlaridan biri bu yuqori tezlikda va raqibning aralashuvi sharoitida texnik usullarni bajarishning ishonchliligi (shovqinga chidamliligi) va boshqalar. Buni yetakchi xorijiy ekspertlarning fikrlari ham tasdiqlaydi.

Bizning mashhur murabbiylarimiz E.V. Malofeev va A.A. Paramonov 1984 yilgi Yevropa chempionatini tahlil qilar ekan: "Chempionatning barcha o'yinlari og'ir, ba'zan qo'pol o'tdi.

Ko'rinib turibdiki, bu kurash usuli hech kim tomonidan qoralanmagan. Aksincha, kelajakda qo'llaniladi, deb taxmin qilishga asos Ha, futbol tezroq va qattiqlashdi va bu allaqachon hisobga olinishi kerak bo'lgan fakt.

Buzuvchi o'yin omillari sharoitida futbolchilarni tayyorlash jarayonini boshqarish uchun mos yozuvlar nuqtalari bo'lishi kerak, ya'ni. model xususiyatlari. Shu sababli, sport o'yinlari va jang san'atlarida texnik tayyorgarlikning namunaviy xususiyatlarini aniqlash bo'yicha ishlarni tashkil qilishda ushbu sport turlarida yakuniy samaradorlikning hal qiluvchi shartlaridan biri bo'lgan raqibning qarshiligini hisobga olish tavsiya etiladi. Sport kurashida bu shunday bo'lib chiqdi, bunda dushmanning mudofaa harakatlari murakkab texnik usullarni bajarish samaradorligini 0% va undan past ga yo'qotdi, bu nafaqat samaradorlikning to'liq yo'qolishiga, balki kurashning yo'qolishi. Xuddi shu ish shuni ko'rsatadiki, kurashchining sport malakasi qanchalik yuqori bo'lsa, uning raqibning harakatlariga aralashishga qarshi immuniteti shunchalik yuqori bo'ladi.

Adabiyotlarni o'rganish shuni ko'rsatadiki, futbolda biz yugurish tezligi, to'pning uchish tezligi va raqibning qarshiligi kabi o'yinning ekzogen buzuvchi omillariga javoban sportchilarning shovqinga qarshi immunitetining model xususiyatlari ishlab chiqilgan tadqiqotlarni topa olmadik.

Bunday tadqiqotlar uchun zarur shart-sharoitlarni ta'minlovchi ko'plab asarlar mavjud bo'lsa-da.

Biz ishlab chiqqan CS yuklarining tasnifi va futbolchilarning shovqinga chidamliligini hisoblash bilan raqobat faolligini qayd etish tizimi asosida turli yoshdagi va malakali futbolchilarning o'yin faolligini qiyosiy o'rganish asosida model xususiyatlarini yaratish mumkin bo'ldi.

15-16 yoshli SDYUSHOR futbolchilari uchun shu nuqtai nazardan, texnik va taktik tayyorgarlikning eng muhim namunaviy xususiyatlaridan biri bu Rossiya chempionatining 2-ligasidagi futbolchilarning hovqinga chidamlilik darajasi bo'lib, bunga erishish, ehtimol, maktab o'quvchilariga jamoalar va Rossiya yoshlar terma jamoalari uchun ustalarni (professionallarni) tanlashda qiyinchiliklarni muvaffaqiyatli engib o'tishga imkon beradi.

Yosh futbolchilarning shovqinga qarshi immunitetining namunaviy tavsiflarini yaratish bizga quyidagilarni ishlab chiqishga imkon beradi: texnik va taktik ko'nikmalarni o'rgatishning samarali dasturi, rejalashtirilgan yuklamaning joriy holati va bajarilishini nazorat qilish tizimi; va shunga asoslanib tayyorlanishda kerakli tuzatishlar kiriting.

Muhokama

Birinchi navbatda, natijalar metodikalar orasida integratsiyalashgan yondashuvning ustunligini ko'rsatmoqda. Yakkama-yakka metodlarni qo'llash, har doim yuqori samaradorlikni ta'minlamaydi. Aksincha, turli metodlar va mashqlarni kombinatsiyalash orqali futbolchilarning jismoniy tayyorgarlik darajasini yaxshilash mumkin. Tadqiqotda aniqlangan metodlar, shu jumladan, interval va kuchaytirish mashqlari, juda yaxshi natijalar ko'rsatganini inobatga olgan holda, ularni amaliyotda keng qo'llash tavsiya etiladi.

Xulosa

Futbolchilarda raqobatbardosh faoliyatini modellashtirish jismoniy sifatlarni rivojlantirish uchun metodikalarining to'g'ri tanlanishi va amaliyotda samarali qo'llanishi juda muhimdir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, turli metodlarning kombinatsiyasi eng yaxshi natijalar beradi. Futbolchilarni tayyorlashda interval, kuchaytirish va kompleks metodikalarni birlashtirish sportchilarning natijalarini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, yangi metodlarni doimiy ravishda takomillashtirish va ularni ilg'or texnologiyalar bilan qo'llash kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mo'ydinov Maxsudbek Rustambek o'g'li, "BELBOG'LI KURASHCHILARNING KOORDINATSION MASHQLAR YORDAMIDA TEXNIK – TAKTIK TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH". Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar jurnali, volum-3, 272-282. Balsevich V.K. Fizicheskaya kultura dlya vsex i dlya kajdogo.- Moskva: FiS, 1988.-208 s.il.
2. Soliyev Sanjarbek Shuhratjon o'g'li FUTBOLCHILARNING IRODAVIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI MUSOBAQA OLDI HAVOTIRINI KAMAYTIRISH

ResearchBib IF-2023: 11.01/ ISSN: 3030-3753 / Volume 2 Issue 4

3. Mo'ydinov Maxsudbek Rustambek o'g'li. Belbog'li kurashchilarning texnik va taktik tayyorgarligini takomillashtirish. Qo'qon DPI. Ilmiy xabarlar jurnali. 2024, 4-son. 371-379.
4. mavzu: Improving the effectiveness of physical education lessons for hearing-impaired students using "Motion control XR" equipment Khursanova Rukhsora Olimjon kizi jurnal: Eurasian Journal of Sport Science bet: 33-37
5. Mavzu: ESHITISHIDA MUOMMOSI BO 'LGAN O'QUVCHILARNING JISMONIY TAYYORGARLIGINI ANIQLASH VA TAHLIL QILISH Xursanova Ruxsora Olimjon qizi ACTA NUUz jurnali 242-244 betlar
6. Mavzu: The role and importance of the principle of continuity in improving the speed ability of 12-14-year-old hearing and speech impaired children Khursanova Rukhsora Olimjon kizi MENTAL ENLIGHTENMENT SCIENTIFIC – METHODOLOGICAL JOURNAL 229-235
7. крамович, Болтаев Аъзам; „Ёш волейболчиларнинг жисмоний сифатларини ривожлантиришда ҳаракатли ўйинларни аҳамияти,Муғаллим ҳам узликсиз билимлендириў,,6-son,132-135,2019,
8. BOLTAHEYV, A.A.; „KO'P YILLIK TAYYORGARLIK BOSQICHIDA SPORTGA SARALASH VA YO'NALTIRISH,MUҒALLIM XƏM YZLIKSIЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ № 6/3 2024 MUҒALLIM XƏM YZLIKSIЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ,1,898-904,8,2024,Qoraqolpoq
9. Mamadaliyev S., Yallaqayev Z. O'ZBEKISTONDA SPORT EKSTRIMAL TURIZMINI RIVOJLANTIRISH VA O'ZGARUVCHAN TURISTLARNI DOIMIY TURISTLARGA AYLANTIRISH CHORA-TADBIRLARI //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 12. – C. 835-839.
- 10.Abduraxmonovich M. S., Yusupovich Y. Z. O'ZBEKISTONDA SPORT EKSTRIMAL TURIZMINI RIVOJLANTIRISH VA O'ZGARUVCHAN TURISTLARNI DOIMIY TURISTLARGA AYLANTIRISH CHORA-TADBIRLARI //International scientific journal «MODERN SCIENCE AND RESEARCH. – 2024. – T. 3.
- 11.Mamadaliyev S., Yallaqayev Z. O'ZBEKISTON SHAROITIDA TURLI AXOLI QATLAMLARIDA SPORT-SOG'LOMLASHTIRISH TURIZMI MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISHDAGI O'ZIGA XOS YONDOSHUVLAR //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 12. – C. 1253-1262.

12. PULATOV, LAZIZ A; ,SYSTEM OF PERSONALITY DEVELOPMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS, Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal, 5, 03, 316-323, 2024
13. Ilhom X. Abdullayev. IMPROVEMENT OF THE SPECIAL PHYSICAL TRAINING MODEL OF GRECO-ROMAN JUNIOR WRESTLERS / MENTAL ENLIGHTENMENT SCIENTIFIC – METHODOLOGICAL JOURNAL. ISSN: 2181-1547 (E) / 2181-6131 (P) Vol. 5 No. 08 (2024): Vol.05, Issue08, 2024
14. BOLTAEV Y. A. A. SCIENTIFIC AND THEORETICAL ANALYSIS OF AGGRESSION IN STUDENTS OF MIDDLE SCHOOL AGE, "Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development", 1, 111-116, 7, 2023, SCIENTIFIC AND THEORETICAL ANALYSIS OF AGGRESSION IN STUDENTS OF MIDDLE.
15. DEVELOPMENT OF AGILITY IN FEMALE STUDENTS THROUGH BASKETBALL GAME ELEMENTS Umida Abdulla qizi Eshmanova THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY- VOLUME-4, ISSUE-12.
16. Muidinov M.R, Technical Training In Belbogli Kurash Wrestling Through Coordination Exercises Development. Mental Enlightenment Scientific – Methodological Journal, 2024 vol (05), 106-115.
17. Muydinov M.R. The importance of mobile technologies in enhancing technical and tactical preparation in belt wrestling. Multidisciplinary Journal of Science and Technology VOLUME-4, ISSUE-12 INDIA. 17-23.
18. Mamadaliyev, S., & Yallaqayev, Z. (2024). O 'ZBEKISTON SHAROITIDA TURLI AXOLI QATLAMLARIDA SPORT-SOG 'LOMLASHTIRISH TURIZMI MASHG 'ULOTLARINI TASHKIL ETISHDAGI O 'ZIGA XOS YONDOSHUVLAR. *Modern Science and Research*, 3(12), 1253-1262.
19. Mamadaliyev, S., & Yallaqayev, Z. (2024). O 'ZBEKISTONDA SPORT EKSTRIMAL TURIZMINI RIVOJLANTIRISH VA O 'ZGARUVCHAN TURISTLARNI DOIMIY TURISTLARGA AYLANTIRISH CHORA-TADBIRLARI. *Modern Science and Research*, 3(12), 835-839.
20. Abdullayev Ilhom Xushnudovich. ANALYZING THE COMPETITIVE PERFORMANCE OF GRECO-ROMAN WRESTLING ATHLETES (<http://econferencezone.org/index.php/ecz/article/view/2387>) / International Conference on Developments in Education Hosted from Saint Petersburg, Russia <https://econferencezone.org/index.php/ecz/article/view/2387>

econferencezone.org Aug 23rd 2023.

21. Abdullaev Ilkhom Khushnudovich. DEVELOPMENT OF SPECIAL PHYSICAL TRAINING OF GRECO-ROMAN WRESTLERS WITH THE HELP OF SPECIAL SIMULATORS / 17th-TECH-FEST-2023 International Multidisciplinary Conference Hosted from Manchester, England <https://conferencea.org> 25th August 2023.
22. Soliyev Sanjarbek Shuhratjon o'g'li FUTBOLCHILARNING IRODAVIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI MUSOBAQA OLDI HAVOTIRINI KAMAYTIRISH ResearchBib IF-2023: 11.01/ ISSN: 3030-3753 / Volume 2 Issue 4
23. Qo'qon DPI. Ilmiy xabarlar 2024 4-son Jismoniy tarbiya va sport yo'nalishlari bo'yicha kasbiy ijodiy imtihonlarni o'tkazishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash metodikasi 341-345 Sanjarbek Soliyev
24. International Journal of Advance Scientific Research "Mass participation in sports is an effective way to Improve women's health" 249-255 MASS PARTICIPATION IN SPORTS IS AN EFFECTIVE WAY TO IMPROVE WOMEN'S HEALTH Khaidarova
25. Rahmanova, D. A. (2023). 3-7 YOSH LI BOLALARNING SOG 'LOMLASH TIRUVCHI GIMNASTIKA VA XOREOGRAFIYA BILAN SHUG 'ULLANISHINING SAMARADORLIGI. *Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi*, (8), 606-614.
26. RAHMANOVA, D. (2024). JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARINI JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH. *News of the NUUZ*, 1(1.8), 150-152.
27. Ma'murbekova, G. (2024). YUQORI MALAKALI SAMBOCHI QIZLARNI FUNKSIYANAL XOLATIGA TEZKOR KUCHNING TA'SRI. *Modern Science and Research*, 3(12), 1387-1390.
28. Ma'murbekova, G. (2024). IMPROVING THE SPEED AND AGILITY OF NATIONAL WRESTLERS. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(12), 34-37.
29. Anvarov S., Xudayberdiyev N., Mamadaliyev S. 12–14 YOSH LI YOSH BOKSCHILARNING FIZIOLOGIK XUSUSIYATLARI ASOSIDA MAXSUS JISMONIY VA TEXNIK TAYYORGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISH YO 'LLARI // *Modern Science and Research*. – 2025. – T. 4. – №. 4.
30. Tuychiyev K., Xudayberdiyev N., Mamadaliyev S. O 'SMIR YOSHIDAGI KIKBOKSINGCHILARDA MAXSUS JISMONIY TAYYORGARLIKNI OSHIRISH // *Modern Science and Research*. – 2025. – T. 4. – №. 4. – C. 1848-1852.

31. Erkinhodjayeva G., Mamadaliyev S. KO 'ZI OJIZLAR VA ZAIF KO 'RUVCHILAR UCHUN OCHIQ HAVODAGI HARAKATLI O 'YINLARNING AHAMIYATI //Modern Science and Research. – 2025. – T. 4. – №. 4. – C. 1843-1847.
32. Mamadaliyev, S. (2024). THE CURRENT STATE OF SPORTS AND WELLNESS MOUNTAIN TOURISM IN UZBEKISTAN AND MEASURES FOR ITS MASS DEVELOPMENT. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(12), 44-48.
33. Toshpolatova, D., & Mamadaliyev, S. (2025). 12–14 YOSHLI FUTBOLCHILARNING FIZIOLOGIK XUSUSIYATLARI ASOSIDA MAXSUS JISMONIY VA TEXNIK TAYYORGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISH YO 'LLARI. *Modern Science and Research*, 4(5), 508-513.
34. Soliyev, S. (2025). FUTBOLCHILARNING IRODAVIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI MUSOBAQA OLDI HAVOTIRINI KAMAYTIRISH. *Modern Science and Research*, 4(4), 1360-1364.
35. Turobov, X. X., & Soliyev, S. S. (2022). Zamonaviy O'zbekistonda ommaviy sportni rivojlantirishning tashkiliy asoslari. *Uzluksiz ta'lim*, 33-39.
36. Khaidarova, M. I., Sh, S. S., & Kh, K. S. (2023). MASS PARTICIPATION IN SPORTS IS AN EFFECTIVE WAY TO IMPROVE WOMEN'S HEALTH. *International Journal of Advance Scientific Research*, 3(11), 249-255.